

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 1937/1-VIII/18 24.12.2009. године	
---	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој II редовној седници, 24.12.2009. године – на основу чл. 211. став 1. алинеја 14. и члана 256. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: АРХИТЕКТУРА КАСНОАНТИЧКЕ ДУКЉЕ. МОГУЋНОСТИ РЕКОНСТРУКЦИЈЕ, докторанда мр Татјане Копривица.

За ментора је одређен доц. др Иван Стевовић.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Весна Димитријевић
--	--

Факултет Филозофски
04/1-2 бр. 6/1665
(број захтева)
13.01.2010.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Веће научних области друштвено-хуманистичких
наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Архитектура касноантичке Дукље. Могућности реконструкције

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја уметности

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Татјана (Миљана) Копривица

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски фак. у Београду

Година дипломирања: 1999.

Назив магистарске тезе кандидата:

Опатија Богородица Ратачка

Назив факултета на коме је магистарска теза одбрањена: Филозофски

Година одбране магистарске тезе: 2007.

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 24.12.2009.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Весна Димитријевић

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

Obrazloženje teme doktorskog rada:

ARHITEKTURA KASNOANTIČKE DUKLJE. MOGUĆNOSTI REKONSTRUKCIJE

I Predmet istraživanja:

Predmet istraživanja je arhitektura kasnoantičke Duklje. Duklja, drugi po veličini grad rimske provincije Dalmacije, podignut je u ravnici između ušća Zete u Moraču i ušća Širalijske u Zetu. Preko Morače i Širalijske podignuti su mostovi koji su grad povezivali sa značajnim rimskim putem *Narona-Scodra*.

U istorijskim izvorima Duklju prvi put srećemo kod Ptolomeja sredinom II vijeka nove ere. Status municipijuma grad je dobio od vremena dinastije Flavijevaca (69-96. godine), vjerovatno za vrijeme cara Vespazijana. Prvi veliki uspon Duklje vezuje se za vladavinu Domicijana i Trajana. To je vrijeme kada se intenziviraju trgovačke veze sa gradovima na obali Jadrana, Grčkom i Makedonijom. Gradom i teritorijom pod njegovom nadležnošću upravljalo je gradsko vijeće, na čijem čelu su bila dva visoka činovnika koja su vršila upravnu, sudsku i finansijsku vlast. Administrativnom podjelom Rimskog carstva 297. godine, Duklja je odvojena od provincije Dalmacije i postala je glavni grad novoosnovane provincije Prevalis. U istorijskim izvorima postoje veoma oskudna svjedočanstva o Duklji u periodu od IV do VI vijeka. Grad su razorili Zapadni Goti 401. godine, a Istočni Goti 489. godine. Duklja je stradala i u velikom zemljotresu 518. godine. Obnovljena je u vrijeme cara Justinijana 536. godine. Grad je uništen od strane Avara i Slovena početkom VII vijeka.

Duklja je bila episkopsko sjedište provincije Prevalis. Nije poznato kada je episkopija osnovana. Na Saboru u Efesu 431. godine učestvuje Konstantin iz Diokleje, a na Halkedonskom saboru 451. godine „*Evandrus episcopus civitatis Diocliae*“. Crkvena struktura provincije Prevalis, od 536. godine, naredbom cara Justinijana, bila je potčinjena arhiepiskopu Justinijane Prime. Već 545. godine Justinijan ukida samostalnost arhiepiskopije sa sjedištem u Justinijani Primi i stavlja je u nadležnost rimskog pape koji preko svog vikara vrši delegiranu jurisdikciju na tom području. Iz dva pisma pape Grgura Velikog od marta 602.

godine znamo da je u to vrijeme postojao Pavle „*episcopus Docleatinae civitatis*“ i da ga je zamijenio Nemezijan.

Duklja je bila utvrđeni grad. Sa tri strane, prirodna brana bila su korita rijeka Zete i Morače i potoka Širalijske. Jedini prilaz gradu s kopna, sa istočne strane, posebno je bio ojačan. Zidovi bedema pratili su ivice obala pa zato grad ima nepravilan geometrijski oblik. S obzirom na specifičnu prirodnu formaciju terena moralo se odstupiti od uobičajene sheme po kojoj su se ulice ukrštale pod pravim uglom.

Dosadašnji istraživači Duklje su u, okviru bedema, izdvojili dvije cjeline: zapadni dio sa javnim građevinama i istočni sa ranohrišćanskim građevinama. U zapadnom dijelu, po dužini *via principalis* od sjeverozapada ka jugozapadu redali su se najvažniji objekti: sjeverozapadna kapija, slavoluk, sa južne strane „Prvi“ hram, „Drugi hram“, stambena zgrada, Dijanin hram, palata sa atrijumom i peristilom. U blizini se nalazio još jedan hram, s ulazom iz sporedne ulice, orijentisan u pravcu zapad-istok. U produžetku, ka zapadu, s lijeve strane glavne ulice nalazile su se terme (podijeljene na dva dijela-za muškarce i žene) sa bibliotekom i salom za odmaranje. Preko puta se nalazio forum na kome je bila glavna gradska bazilika. Istočno od foruma bile su manje terme i hram s apsidom. U istočnom dijelu grada su bile bazilika A i bazilika B i krstoobrazna crkva. U kompleksu su i tri građevine koje nijesu identifikovane.

Stanovnici Duklje sahranjivani su u dvije nekropole - na južnoj strani grada, uz lijevu obalu Morače i na sjeveroistočnoj strani grada, na potesima zvanim Lovišta i Vranjići.

Pored arhitekture pomenutih građevina, predmet našeg istraživanja je i analiza ostataka arhitektonske plastike, grobnica i fresko slikarstva u njima, mozaičke dekoracije, kao i pokretnih nalaza.

II Cilj istraživanja:

Cilj istraživanja teme ***Arhitektura kasnoantičke Duklje. Mogućnosti rekonstrukcije*** je da se preispitivanjem dosadašnjih, te ponovnom analizom pisanih izvora i rezultata istraživanja u arheološkim kampanjama 1954-1964., 1999. i 2005. godine, kao i iščitavanjem novije literature o odgovarajućoj problematici, utvrde nove činjenice, kako bi se, *po prvi put u historiografiji*, dobila srazmjerno detaljna slika kako o arhitekturi grada u cjelini, tako i o njenim posebnim obeležjima.

Namjera nam je da arhitektonske djelove kompleksa Duklje definišemo preciznije, da postavimo bliže hronološke odrednice u njihovom datovanju, kao i da ih pokušamo rasvijetliti sa stanovišta njihove funkcije. Arhitekturu kasnoantičke Duklje posmatraćemo i u širem kontekstu, analogno sa sličnim urbanim cjelinama Balkana i mediteranskog basena. Nastojaćemo i da ukažemo na moguće razloge i puteve kojima su prenošena odgovarajuća arhitektonska rješenja.

Jedan od ciljeva istraživanja je pokušaj ubiciranja prvobitne pozicije i namene arhitektonske plastike, kao i pokretnih nalaza porijeklom sa Duklje koji su, tokom vremena, odnošeni i korišteni kao građevinski materijal. Zbog devastiranosti kompleksa i činjenice da se on danas nalazi u mnogo lošijem stanju nego što su ga zatekli istraživači i putopisci s kraja XIX i početka XX vijeka, cilj istraživanja je i pronalaženje postojećih ali nepublikovanih zapisa i rezultata istraživanja, foto dokumentacije i otuđenog materijala iz Duklje koji se nalazi u Trstu, Beču i Rimu.

III Osnovne hipoteze:

Smatramo da ćemo istraživanjem teme *Arhitektura kasnoantičke Duklje. Mogućnosti rekonstrukcije* dovesti do cjelovitijeg sagledavanja fizičke dispozicije objekata a potom i sakralne topografije kasnoantičkog grada. Razmaraćemo tradiciju i inovaciju - kontinuitet i život u gradu posle prelaska na novu organizaciju nakon primanja hrišćanstva. Poseban doprinos bio bi i tumačenje veze između uspostavljanja episkopije u Duklji i arhitektonskih rješenja koja su nastajala u kasnijem vremenu.

IV Metod istraživanja:

Temu *Arhitektura kasnoantičke Duklje. Mogućnosti rekonstrukcije* potrebno je istraživati u više etapa.

Prva fazu u istraživanju predstavlja pronalaženje izvora i dokumentacije koja se čuva u Arhivskom odjeljenju u Trstu, Državnom arhivu u Beču, Državnom arhivu Crne Gore na Cetinju, Arheološkom institute SANU, Centru za arheološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu, Arheološkoj zbirci Crne Gore, muzejima i galerijama Podgorice, Narodnom muzeju na Cetinju i Republičkom zavodu za zaštitu spomenika culture na Cetinju. Potom slijedi analiziranje pisanih i epigrafskih izvora.

Druga faza je terenski rad u Duklji i na okolnom prostoru. Obzirom na ozbiljne devastacije, potrebno je napraviti foto dokumentaciju sadašnjeg stanja na lokalitetu, kako bi se mogao uporediti sa ranijim. Ova faza podrazumijeva i pokušaj ubiciranja raznešenih arhitektonskih fragmenata sa lokaliteta.

Nakon sprovedenih arhivskih i terenskih istraživanja, pristupićemo analizi sakupljenog materijala, komparaciji sa odgovarajućim iz istih perioda ali različitih oblasti i, konačno, sintetskoj prezentaciji rezultata istraživanja.

V Struktura rada:

Doktorska disertacija *Arhitektura kasnoantičke Duklje. Mogućnosti rekonstrukcije* bi u svojoj strukturi imala: Istoriju istraživanja Duklje, Istorijske okolnosti, Arhitekturu pojedinačnih djelova kompleksa, Analizu fragmenata kamene plastike i pokretnih arheoloških nalaza, Mjesto Duklje u širim okvirima kasnoantičkog urbanog stratuma, i Zaključna razmatranja.

Rad bi u dodatku imao katalog arhitektonske plastike. Tekst bi bio praćen ilustrativnim materijalom - crtežima i fotografijama.

VI Izvori i literatura:

Izvori:

Neobjavljeni izvori :

Državni Arhiv Crne Gore Cetinje

Ministarstvo Unutrašnjih djela (1882; 1889; 1891, 1892, 1897, 1901, 1907)

Ministarstvo Prosvjete i crkvenih poslova (1910)

Ministarstvo Prosvjete Narodne Republike Crne Gore-Cetinje (1945-1953)

Objavljeni izvori :

Марин Бици, *Искушења на путу по Црногорском приморју, Албанији и Србији 1610*, ed. Никола Вучковић, Будва 1985.
 D. Farlati, *Illyricum sacrum*, VI-VII, Venetiis 1800-1817.
Monumenta Montenegrina I, Arhiepiskopije Duklja i Prevalitana, Acta metropolitana, ed. V. D. Nikčević, Podgorica 2001.
Monumenta Montenegrina II, Arhiepiskopije Duklja i Prevalitana, Scriptores ecclesiastici, ed. V. D. Nikčević, Podgorica 2001.
Monumenta Montenegrina I/2, Duklja i Prevalitana do 400. godine, ed. V. D. Nikčević, Podgorica 2005.
Ljetopis popa Dukljanina, ed. Slavko Mijušković, Titograd 1975.
 K. Porfirogenit, *De administrando imperio*, Vizantijski izvori za istoriju naroda Jugoslavije, II, Beograd 1959, pr. B. Ferjančić.

Literatura

Knjige

- P. R. Brown, *The Making of Late Antiquity*, Cambridge 1978.
 P. R. Brown, *The Cult of the Saints. Its Rise and Function in Latin Christianity*, Chicago 1981.
 P. R. Brown, *Society and the Holy in Late Antiquity*, Berkeley, 1982.
 J. Beckwith, *Early Christian and Byzantine Art*, Baltimore 1980.
 A. Cameron, *The Mediterranean World in Late Antiquity AD 395-600*, Routledge 1993.
 A. Cermanović-Kuzmanović, O. Velimirović-Žižić, D. Srejski, *Antička Duklja. Nekropole*, Cetinje 1975.
 R. Vujičić, *Srednjovjekovna arhitektura i slikarstvo Crne Gore*, Podgorica 2007.
 J. Davies, *The Origins and Development of Early Christian Church Architecture*, London 1952.
 J. A. Evans, *The Age of Justinian, The Circumstances of Imperial Power*, 2000.
 T. Živković, *Crkvena organizacija u srpskim zemljama*, Beograd 2004.
Историја Црне Горе I, Титоград 1967.
 J. Kovaljevski, *Crna Gora i slovenske zemlje*, Podgorica 1999.
 B. Korać, M. Šuput, *Архитектура византијског света*, Београд 2005.
 B. Korać, *Мартинићи. Остаци раносредњовековног града*, Београд 2001.
 B. Кондић, B. Поповић, *Царичин град. Утврђено насеље у византијском Илирику*, Београд 1977.
 R. Krautheimer, *Three Christian Capitals: Topography and Politics*, Berkeley, 1983.
 R. Krautheimer, *Early Christian and Byzantine Architecture*, 4 th ed., Yale University Press: The Pelican History of Art; New Haven & London 1986.
 C. Mango, *The Art of the Byzantine Empire, 312-1453*, New York 1972.
 T. Marasović, *Le palais de Dioclétien*, Beograd 1982.

- M. McCormick, *Eternal Victory: Triumphal Rulership in Late Antiquity, Byzantium and the Early Medieval West*, Cambridge 1986.
- A. Momigliano, *The Conflict Between Paganism in the Fourth Century*, Oxford 1963.
- P. Mijović, J. Kovačević, *Gradovi i utvrđenja u Crnoj Gori*, Beograd-Ulcinj 1975.
- П. Мијовић, *Типологија црквених споменика Црне Горе*, Подгорица 1996.
- P. Mijović, *Od Dokleje do Podgorice*, Cetinje 1998.
- K. Morgan, *Crna Gora*, Podgorica 2004.
- V. D. Nikčević, *Prevalitana i Kraljevstvo Slovena*, Podgorica 2008.
- V. D. Nikčević, *Književnost Duklje i Prevalitane III-XIV vijek*, Podgorica 2006.
- I. Petrićoli, *Od Donata do Radovana. Pregled umjetnosti u Dalmaciji od 9. do 13. stoljeća*, Split 1990.
- Pisci srednjovjekovnog latiniteta* (priredio Dušan Sindik u saradnji sa Gordanom Tomović), Cetinje 1996.
- D. Popović, *Srpski vladarski grob u srednjem veku*, Beograd 1992.
- P. A. Rovinski, *Crna Gora u prošlosti i sadašnjosti, IV, Državni život (1851-1907)-Arheologija*, Cetinje-Novi Sad, 1994.
- Roman State and Christian Church*, A Collection of Legal Documents to A. D. 535. ed. by P. R. Coleman Norton, 3 vol., London 1966.
- H. J. Shulz, *The Byzantine Liturgy*, New York 1986.
- D. Srejski, Č. Vasić, *Imperial Mausolea and Consecration Memorials in Felix Romuliana, Gamzigrad, East Serbia*, Belgrade 1994.
- P. Sticotti, *Rimski grad Doklea u Crnoj Gori*, Podgorica 1999.
- A. Suić, *Antički grad na istočnom Jadranu*, Zagreb 1975.
- J. Ferluga, *Vizantiska uprava u Dalmaciji*, Beograd 1957.
- J. Herrin, *Byzantium: The Surprising Life of a Medieval Empire*, Princeton University Press, 2008.
- Б. Шекуларац, *Трагови прошлости Црне Горе, Средњовјековни натписи и записи у Црној Гори крај VIII – почетак XVI вијека*, Цетиње 1994.
- Ch. Walter, *Art and Ritual of the Byzantine Church*, London 1982.

Članci

- G. Armstrong, *Constantine's Churches: Symbol and Structure*, Journal of the Society of Architectural Historians 33 (1974), 5-16.
- A. Baldači, *Arheološki izlet dra Roberta Paribenia u Crnu Goru*, in: *Crna Gora vrata Balkana*, Putopisi i zapisi evropskih botaničara, Cetinje 1991, 827-833.
- B. Borozan, *Martinička gradina Civita Dioclitiana*, Srednjovjekovna istorija Crne Gore kao polje istraživanja, Zbornik radova sa okruglog stola Istorijskog instituta, Podgorica 1999, 79-109.
- B. Borozan, *Rezidencijalne crkve Dukljanske episkopije-arhiepiskopije*, Sto dvadeset godina od oslobođenja Podgorice, Zbornik radova sa Naučnog skupa Podgorica 2-3. decembar 1999, Podgorica 2000, 199-224.
- D. Bullough, *Urban Change in Early Medieval Italy-The example of Pavia*, Papers of the British School at Rome 34 (1966).
- O. Velimirović-Žižić, *Antička Duklja-rimski i vizantijski grad*, Velika arheološka nalazišta u Crnoj Gori, Beograd 1967, 25-36.
- D. Vučković-Todorović, Đ. Stričević, *Duklja kod Titograda*, Starinar VII-VIII, Beograd 1957, 409-410.

- F. W. Deichmann, *Die Spolien in der spätantiken Architektur*, München 1975.
- E. Dyggve, *History of Salonitan Christianity*, Oslo 1951.
- Lj. Karaman, *Spomenici u Dalmaciji u doba hrvatske narodne dinastije i vlast Bizanta na istočnom Jadranu u to doba*, Šišićev zbornik, Zagreb 1929.
- Lj. Karaman, *O spomenicima VII i VIII stoljeća u Dalmaciji i o pokrštenju Hrvata*, Hrvatsku vjesnik arheološkog društva XXII-XXIII (1941-1942).
- V. Korać, *Doclea kod Titograda, rimski grad*, Starinar n.s. IX-XI (1958), 378-379.
- B. Korać, *Градитељство у западним областима (Далмација и Дукља, касније Зета), Између Византије и Запада. Одабране студије о архитектури*, Београд 1987, 14-18.
- B. Korać, *Архитектура раног средњег века у Дукљи и Зети. Програм простора и порекло облика, Између византије и запада. Одабране студије о архитектури*, Београд 1987, 21-32.
- B. Korać, *Црква Св. Марије на Мљету, Између Византије и Запада. Одабране студије о архитектури*, Београд 1987, 174-185.
- B. Korać, *Остаци манастира Св. Арханђела Михаила на Превлаци*, Старинар, н. с. LI (2001), Београд 2002, 135-145.
- M. McCormick, *The Imperial Edge: Italo – Byzantine Identity, Movement and Integration, A. D. 650-950, Studies on the Internal Diaspora of the Byzantine Empire*, ed. By H. Ahrweiler and A. E. Laiou, Washington D. C. 1998.
- Lj. Marsimović, *Pokršćavanje Srba i Hrvata*, ZVRI 35 (1996), 155-175.
- Ljubinković-Ćorović Mirjana, *Ranohrišćanska staklena čaša iz Duklje*, Materijali IV, 1968, 85-92.
- J. A. R. Munro, W. C. F. Anderson, J. G. Milne, F. J. Haverfield, *On The Roman Town in Montenegro*, in: *Arheologia: Miscelaneous Tracts Relating to Antiquity*, vol. LV, London 1896, 33-92.
- J. Ward Perkins, *The Italian Elements in Late Roman and Early Medieval Architecture*, Proceedings of the British Academy 33 (1947), 163-183.
- M. Plamenac, *Čuveno staklo iz Duklje*, Istorijски zapisi 4-6, Cetinje 1949, 217-220.
- M. Ружић, *Једна гробна целина из Дукље*, Гласник САД 13 (1997), 295-300.
- D. Sreјović, *Doclea kod Titograda*, Starinar XI, Beograd 1960, 245-246.
- D. Sreјović, *Doclea kod Titograda*, Starinar XII, Beograd 1961, 279-280.
- Д.Срејовић, *Нови налази из Доклеје*, Старинар XIX (1968), 89-100.
- И. Стевовић, *Свети Андреја у которском натпису ANDREESCI AD HONOREM SOCIORVMQ. MAIOREM +*, Зограф 27 (1998-1999), 23-31.
- I. Stevović, *Byzantium, Byzantine Italy and Cities on the Eastern Coast of the Adriatic: The case of Kotor and Dubrovnik*, ЗРВИ XXXIX, Београд 2001/2002, 165-182.
- I. Fisković, *Srednjovjekovna preuređenja ranokršćanskih svetišta u dubrovačkome kraju*, Arheološka istraživanja u Dubrovniku i dubrovačkom području 12, Zagreb 1988, 189-209.
- A. Frantz, *From Paganism to Christianity in the Temples of Athens*, DOP 19 (1965), 185-205.

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У БЕОГРАДУ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ УМЕТНОСТИ

Предмет: Образложење теме докторског рада мр Татјане Копривице

На седници Одељења за историју уметности Филозофског факултета у Београду, одржаној 29.01.2009.г., наименовани смо у Комисију за давање мишљења о теми докторског рада мр Татјане Копривице, под насловом **«АРХИТЕКТУРА КАСНОАНТИЧКЕ ДУКЉЕ. МОГУЋНОСТИ РЕКОНСТРУКЦИЈЕ»**. Након што смо се упознали са биографијом, библиографијом и образложењем теме које је кандидат поднео, слободни смо да изнесемо следеће мишљење.

Докторски рад мр Татјане Копривице за свој примарни циљ имао би реконструкцију архитектуре касноантичког града Дукље, односно покушај да се на основу свих расположивих историјских извора, материјалних остатака на терену и археолошке грађе и документације настајале у више прилика још од краја 19. века, по први пут у савременој историографији представи што је могуће детаљнија слика о првобитном изгледу целине и појединостима овог локалитета у близини Подгорице, на територији данашње Црне Горе.

Досадашња истраживања Дукље, превасходно она спровођена током друге половине 20. века, недвосмислено су показала да је реч о једном од најважнијих урбаних средишта касноантичке односно ранохришћанске епохе на територији Балкана. Међутим, рано разарање града, у време словенске сеобе, а знатно касније и низ аматерских, недовољно стручно спроведених или непубликованих истраживања, заједно са различитим видовима девастација, учинили су да је савремена представа о архитектури и урбанизму комплекса, као и позицији, изгледу и намени својевремено идентификованих објеката, остала крајње фрагментарна, што је посредно довело до тога да је локалитет данас готово тешко препознатљив на терену. Из наведених разлога у докторском раду кандидата мр Татјане Копривице као први задатак поставља се, како кандидат правилно констатује, подробна теренска анализа сачуваног материјала, упоређивање данашњег стања са оним из времена првих истраживања чији су резултати расути по архивима Црне Горе, Италије и Аустрије, и покушај што потпуније реконструкције појединачних објеката а потом и целине некадашњег града. По себи је јасно да би овако структуриран рад морао бити пропраћен проучавањем и презентовањем историјских околности и процеса релевантних за настанак, развој,

континуитет и промене у његовој структури, као и проучавањем широког спектра корпуса уметничких остварења, као суштинског инструмента симболичког исказивања религиозно - идеолошких начела, особито значајних за период поступног преласка из паганског у хришћанско доба. Иако би наведеним резултатима, од којих су поједини већ добијени кандидатовим истраживањима у *Archivio Segreto Vaticano*, *Archivio Centrale dello Stato – Roma* и *Archivio Storico - Ministero degli Affari Esteri – Roma*, рад засигурно испунио критеријуме докторске тезе, кандидат је с пуним правом предложила да тематски оквир другог аспекта проучавања представља урбана односно сакрална топографија Дукље, и њен однос спрам истоветног концепта савремених градских средишта како централног Балкана (у првом реду Царичиног Града), тако и других центара раног раздобља Византијског царства, попут Солуна, Константинопоља, Јерусалима и градова на западној обали Мале Азије. Истраживања усмерена у том правцу, поткрепљена обимном литаратуром која се односи на наведену проблематику, несумњиво би значајно допринела јаснијој представи о начинима дисперзије и рецепције хришћанске религије не само на територији провинције Далмације односно Превалитане, већ и на ширем балканском простору, као и о моделима њеног визуелног изражавања. Коначно, предложени каталог познатих али, још и више, непубликованих налаза делова комплекса и архитектонске пластике, представљао би неопходни и примерени начин заокруживања теме на одређеном степену и, истовремено, полазну основу за сва даља истраживања Дукље, једнако као и компаративни материјал незаобилазан у будућим историјско-уметничким, археолошким и историјским проучавањима епохе у целини. Такође, неопходно је истаћи да би истраживање Дукље спроведено на описани начин, посредно у одређеној мери расветлило и у основи веома слабо познато раздобље раносредњовековне обнове живота у ширем ареалу града, посведочене постојањем низа обновљених или нових хришћанских култних места, међу којима се свакако издваја градина са монументалном базиликом у Мартинићима, подигнута у доба постепене обнове византијске власти током првих деценија 9. века.

Јасно дефинисана, утемељена на савременим методолошким начелима и познавању свих сегмената истраживања, тема предложена од стране кандидата мр Татјане Копривице несумњиво би представљала колико обиман толико и значајан научни допринос у оквирима описане проблематике. Стога, имајући у виду све наведено, слободни смо да предложимо да се кандидату мр Татјани Копривици за

докторски рад одобри тема **«АРХИТЕКТУРА КАСНОАНТИЧКЕ ДУКЉЕ.
МОГУЋНОСТИ РЕКОНСТРУКЦИЈЕ».**

Београд, 11.12.2009.

др Иван Стевовић, доцент

др Марица Шупут, редовни професор

др Вујадин Иванишевић, научни саветник
Археолошког института у Београду